



TILL RIKSDAGSLEDAMÖTER OM HK OCH HUSHÅLLSVETENSKAP

IDÉER OCH INSPIRATION INFÖR ALLMÄNNA MOTIONSTIDEN 2007

Insänt av Svenska kommittén för hushållsvetenskap, SKHv, och Lärarförbundets Ämnesråd för hushållsvetenskap.

Är utbildning för hållbar utveckling viktigt? Är hälsa en viktig fråga för barn och ungdomar? Behöver unga lära sig ha koll på sin ekonomi? Ska Sverige vara ett land där jämställdhet råder? Alla dessa och andra viktiga frågor är centralt innehåll i grundskolans undervisning i hem- och konsumentkunskap. Vi anser att dessa frågor också borde behandlas i gymnasieskolan. Ska det finnas i skolan måste också lärare utbildas och en vetenskaplig grund byggs genom forskning, därför borde frågorna studeras ur hushållsperspektiv i forskningen.

Idag har eleverna 18 timmar hem- och konsumentkunskap under 12 år i skolan. På dessa timmar ska eleverna utveckla kunskap om såväl mat och måltider, boende, social gemenskap och konsumentekonomi.

På senare år har fokus i skoldebatten legat på hur man lär eleverna skriva, läsa och räkna och därmed på ämnena svenska, matematik och engelska. Absolut är dessa kunskaper nödvändiga både för fortsatta studier, för arbete och för privatlivet. Men är det tillräckligt?

Hem- och konsumentkunskap (HK) och hälsa, fysisk och psykisk

Vi menar att ha kunskap så att man kan sköta sin hälsa, både äta regelbundet och sådan mat som är bra för den egna hälsan, för den egna ekonomin och för naturen, är nog så viktig både ur individ-, samhälls-, och arbetsgivarperspektiv. Friska medborgare och arbetstagare spar pengar för såväl arbetsgivare som landsting och stat. Bra mat och måltidsvanor, liksom motionsvanor, får oss främst att tänka på den fysiska hälsan. Men den psykiska hälsan påverkas också av vad vi äter och om vi rör på oss.

En annan viktig faktor när det gäller psykisk hälsa är relationer, med familj, vänner, skolkamrater etc. Kunskap om social gemenskap ingår i HK. Det är det enda ämne där man faktiskt betygsätter samarbete. I betygsriterierna står att eleven ska kunna samarbeta med andra (år 5) och med andra oavsett kön och etnicitet etc. (år 9). Bo Rothstein skrev i en debattartikel i GP (26/2 2007) om att betygsättning av samarbete skulle vara ett mer fruktbart sätt att komma åt många av de problem i skolan som nu adresseras med idén om att införa betyg i ordning och uppförande.

HK ger kunskap för livet i hem och familj, står det i ämnets kursplan. Vad är ett hem? Ett hem är mer än en bostad (hus, lägenhet), det är det arbete man gör tillsammans och för varandra dvs. hemanarbetet, menar den franske sociologen Claude Kaufmann. Ett hem är de subtila mellanmänniska relationer som eleverna behöver ges tid att granska och öva i skolan. Familjen och vännerna är det som barn och unga prioriterar, både när de talar om sitt liv här och nu och i framtiden (Puranen, Global generation, se www.bikupan.se) – borde inte det märkas på något sätt i den undervisning skolan erbjuder eleverna?

HK och privatekonomin

Att sköta sin hälsa är också nära förknippat med frågan om den privata ekonomin. Har du inte förmåga att hantera din ekonomi ökar risken för ohälsa (www.fhi.se). Unga är en central målgrupp för exempelvis lån via mobiltelefonen och kontrollen är dålig. Ett stort antal ungdomar hamnar i Kronofogdens register, något som kan utgöra ett hinder för dem många år framöver då det gäller att skaffa bostad eller göra andra större inköp. Barn och ungdomar är idag köpstarka grupper, de översköljs med köpbudskap redan i småbarnsåren genom tidningar och tv. Frågor om privatekonomi och om att vara konsument behöver ges större utrymme genom skolåren. De måste anpassas till olika åldersgrupper, därför kan inte undervisningen enbart ges i grundskolan utan också inrymmas bland de obligatoriska momenten i gymnasieskolan. Konsumentverket har tidigare undersökt privatekonomins utrymme i undervisningen och visar att lärare i samhällskunskap varken har intresse för eller anser sig ha tid att ta upp privatekonomi i sin undervisning. Därför: Inför hem- och konsumentkunskap även i gymnasieskolan. Då hamnar också privatekonomin i ett sammanhang tillsammans med mat och måltider och boende som tillsammans utgör en stor del av hushållsbudgeten. Inte minst skulle privatekonomiska frågor belysas ur HK:s centrala perspektiv: jämställdhet, resurshushållning, kultur och hälsa.

HK och hållbar utveckling

Att vara konsument handlar om att göra val. Det handlar om att bli medveten om att de val jag gör vare sig det handlar om att köpa livsmedel för att göra en måltid, att köpa kläder eller möbler eller att köpa tjänster får konsekvenser inte bara för mig själv, min hälsa och min ekonomi utan mina val har konsekvenser för andra människor och för naturmiljön. Den enskilda medborgarens makt när det gäller att främja en hållbar utveckling utövas till stor del i rollen som konsument. Jag kan välja att köpa lokalodlad eller ekologisk mat, jag kan välja att köpa en dyr handduk framställd av arbetare med rimliga arbetsvillkor eller tre för samma pris framställd av arbetare med usla och hälsofarliga arbetsförhållanden. Jag kan avstå från att köra bil där kollektiva transpostalternativ fungerar och jag kan själv avgöra vilken sorts företag jag vill köpa varor och tjänster av. Alla dessa val förutsätter både kunskaper, färdigheter och vilja. Perspektivet resurshushållning genomsyrar all undervisning i HK – genom att exempelvis jämföra olika rengöringsmetoder (och därmed rengöringsmedel) och reflektera över resultat, tidsåtgång och konsekvenser för min ekonomi och naturen utvecklar eleven kunskap och intresse för att själv kunna göra medvetna val. På 118 timmar hinner man inte göra många undersökningar av den här typen – det behövs mer tid för att under sin skoltid kunna studera varor och tjänster aktuella för en 10-åring, 14-åring och 18-åring. Det är stor skillnad på konsumtion mellan dessa åldersgrupper. Men alla har de stort inflytande på familjens gemensamma och föräldrarnas enskilda konsumtion (Ekström 1995). Barns och ungas kunskap kan vara avgörande på flera fronter.

Läsa, skriva räkna i HK

I utredningen om mål och bedömning lyfter man fram följande mening som exempel på oklarheter i kursplaner:

Språkliga och matematiska färdigheter används i konkreta och meningsfulla sammanhang där återkopplingen är förankrad i elevens egna handlingar och sinnesupplevelser.

För oss som har ämneskunskap om HK är detta inte alls oklart. Det handlar om att genom att exempelvis undervisningen i svenska för invandrare sker i ett konkret sammanhang som att t.ex. tillreda en måltid (planera, göra inköpslista, läsa på förpackningar, läsa recept osv.) skapas både ett motiv och ett vardagsnära innehåll i språkundervisningen, detsamma gäller matematik. När en måltid tillreds sker olika matematiska beräkningar både av volym, de olika räknesätten m.m. utifrån recept, prisberäkningar etc. Att upptäcka hur maten smakar då man inte kan begrepp som msk, tsk och krm kan vara en salt upplevelse.

Det finns också flera exempel på hur man faktiskt arbetar utifrån dylika idéer t.ex. i Lidingö kommun. Där man tar de meningsfulla konkreta sammanhangen som HK-undervisning utgör till hjälp och faktiskt åstadkommer reella förbättringar i elevernas språk och matematikkunskaper. Det finns också exempel på där man i sfi-undervisning använder maten som grund för undervisning.

Utbildning för hushållsnära tjänster

Regeringen har infört möjligheter att göra avdrag för hushållsnära tjänster. Det talas om en ökande marknad för dylika tjänster och ett stort antal arbetstillfällen. Som hushållsnära tjänster räknas exempelvis städning, vård av kläder, matlagning, trädgårdsarbete, barnpassning och annan omsorg i hemmet. För att kunna utföra dessa arbetsuppgifter på ett kunnigt och professionellt sätt krävs kunskap. Det är hushållsvetenskapliga kunskaper, kanske kombinerat med företagsekonomi som skulle kunna svara mot ett behov hos dem som ska starta småföretag eller anställas i småföretag inom hemtjänstbranschen. En möjlighet vore att en gren inom om programmet för vård och omsorg riktas mot hemtjänster. Viss samläsning borde kunna ske då praktisk hemvård och matlagning borde vara självklar del av utbildning för arbete inom exempelvis hemtjänst, något det inte är idag.

Läroutbildning

Lärarna spelar en avgörande roll för elevernas skolframgång. Enligt Skolverket undervisar ca 7 300 lärare i HK. Samma myndighet talar också om att, beroende på hur man räknar, 30-40 procent av dessa inte har utbildning för att undervisa i ämnet. Givetvis är detta ett problem. Vi menar att det behövs ämnesutbildning för att kunna tolka och arbeta efter kursplanen, för att kunna stödja elevernas kunskapsutveckling i ämnet och för att bedöma och betygsätta deras prestationer. Därför behövs det fler utbildningsplatser för inriktningen hem- och konsumentkunskap på de orter där utbildning bedrivs idag (universiteten i Göteborg, Umeå och Uppsala samt Högskolan i Kristianstad) och inriktningen bör skapas på fler läroutbildningsorter.